

Drietal bedrijfsstijlen bij groentetelers onderzocht

Perspectieven richting lokale markt of coöperatieve afzet

Ondanks de gemeenschappelijke biologische uitgangspunten van de bedrijfsvoering blijken er bij de biologische vollegrondsgroentetelers grote verschillen op te treden in de bedrijfsresultaten. Met het onderscheiden van drie zogenaamde bedrijfsstijlen is getracht een samenhang in een aantal bedrijfsvoeringsaspecten aan te geven. Deze bedrijfsstijlen - 'akkerbouw/groenteteeltbedrijven', 'gespecialiseerde vollegrondsgroentebedrijven' en 'ontwikkelande bedrijven' - kunnen een bijdrage leveren in de verklaring van de verschillen in bedrijfsresultaten en bovendien een uitgangspunt vormen voor het verschaffen van inzicht in het toekomstperspectief van de biologische sector.



De bedrijven in de groep 'Gespecialiseerde vollegrondsgroentebedrijven' kenmerken zich door hun bouwplan met hoog salderende gewassen. Er wordt ondermeer geproduceerd voor verwerkende bedrijven en de export. (Foto Hans Dijkstra)

Het PAV in Lelystad en het LEI-DLO in Den Haag hebben over een periode van vier jaar een groep biologische vollegrondsgroentebedrijven gevolgd in hun bedrijfsvoeringsresultaten. De bedrijven verschillen van elkaar in bedrijfsstructuur en -resultaten. Enerzijds wordt dit veroorzaakt door regionale aspecten, grondsoort, bodemvruchtbaarheid, marktstructuren, beschikbare productiemiddelen en vermogenspositie. Anderzijds zijn er verschillen door de doelstellingen en bekwaamheden van de ondernemer. In het onderzoek van het PAV en het LEI-DLO worden de verschillen in de bedrijfsresultaten geanalyseerd en wordt getracht inzicht te verkrijgen in het toekomstperspectief van de biologische groenteteeltsector. Gezien de grote verschillen tussen de bedrijven is het 'gemiddelde' bedrijf als basis voor het schetsen van het toekomstperspectief

niet zinvol. Aan de hand van bedrijfsstijlen kunnen bedrijven gegroepeerd worden op basis van een overeenkomstige en karakteristieke samenhang in bedrijfsvoeringsaspecten.

Onderzoek naar bedrijfsstijlen

In een studie van de Landbouwniversiteit Wageningen is getracht structuur aan te brengen in de geconstateerde verschillen in bedrijfsresultaten door bedrijfsstijlen te onderscheiden. In het onderzoek kwamen de volgende stijlen naar voren: 'akkerbouw-/groenteteeltbedrijven', 'gespecialiseerde vollegrondsgroentebedrijven' en de 'ontwikkelande bedrijven'. Met statistische technieken zijn de bedrijfseconomische gegevens van deze groep bedrijven over drie jaar geanalyseerd naar samenhang tussen een aantal bedrijfseconomische variabelen. Aan de hand van diepte-interviews zijn de gevonden patronen

geïnterpreteerd en is getracht de kenmerkende wijze van ondernemerschap te schetsen. Vervolgens zijn per onderscheiden bedrijfsstijl veronderstellingen en verwachtingen geschetst voor wat betreft de ontwikkelingsrichting op termijn van de bedrijfsstructuur.

Resultaten

Uit de analyse van de bedrijfsgegevens kwam een drietal patronen naar voren met een samenhang in variabelen als bedrijfsgrootte, aantal gewassen, arbeidsbehoefte, aantal vaste arbeidskrachten, opbrengsten en kosten per ha, bewerkingskosten, netto bedrijfsresultaat en aantal SBE's. De drie patronen verklaren een belangrijk gedeelte van de verschillen in de bedrijfsresultaten. De resultaten van de interviews met de desbetreffende ondernemers duiden op herkenning van de gevonden patronen en identificatie met de

wijze van ondernemerschap. Zodoende kan men spreken van een drietal te onderscheiden bedrijfsstijlen.

Stijl 1: Akkerbouw-/groenteteeltbedrijven

Deze van oorsprong akkerbouwbedrijven hebben na omschakeling naar een biologische bedrijfsvoering enkele hoog salderende gewassen in het bouwplan opgenomen om zodoende een hoger netto bedrijfsresultaat te kunnen behalen. De gemiddelde opbrengsten per hectare zijn laag vanwege (industriële) bulkgewassen zoals granen, suikerbieten en (fabrieks-) aardappelen, waarbij het ontbreekt aan een grote biologische markt. De producties zijn lager vanwege een lagere bodemvruchtbaarheid in een biologisch teeltsy-

Stijl 2: Gespecialiseerde vollegrondsgroentebedrijven

Deze middelgrote bedrijven hebben een bouwplan met hoog salderende, arbeidsintensieve groentegewassen en hoog salderende maar minder arbeidsintensieve groentegewassen met afzet voor verwerking of snijderij. Het aandeel werk door derden is groot vanwege kosten door bewaring en/of verwerking bij derden. Over het algemeen zijn het goed renderende bedrijven met een hoog netto bedrijfsresultaat, gelegen op vruchtbare zavel-/kleigronden. De gewaskeuze is gericht op een redelijk evenwichtige vraag in de biologische markt en de ondernemers bezitten door een vaak jarenlange ervaring een hoog kennisniveau van de betreffende teelttechniek. Een goed vakmanschap is

Stijl 3: Ontwikkende bedrijven

Deze kleinere bedrijven kenmerken zich door hoge bewerkingskosten en een groot aantal gewassen. Het zijn over het algemeen de beginnende biologische bedrijven, die zoeken naar gewassen en afzetwijzes die, passend in hun bedrijfsomstandigheden, een hoog bedrijfsresultaat geven. Door het grote aantal gewassen op de relatief kleine bedrijven is de gemiddelde oppervlakte per gewas klein, en ontbreken kennis, ervaring en de middelen omtrent teeltoptimalisatie in relatie tot de teeltoomstandigheden. De aandacht moet verdeeld worden over veel gewassen en afzetmarkten. Dit brengt risico's met zich mee met betrekking tot opbrengstderiving en kostenbeheersing.



De lokale markt wordt een belangrijk afzetgebied voor de groep Akkerbouw-/groenteteeltbedrijven. (Foto Hans Dijkstra)

steem, met name op de zandgronden waar deze biologische akkerbouwbedrijven vaak liggen. Ook de kosten per hectare zijn laag door de lage arbeidsbehoefte voor deze bulkgewassen en een efficiënte werkwijze door de grote oppervlakte per gewas. De éénmansbedrijven zijn groot, niet gelegen in specifieke tuinbouwregio's en kenmerken zich door een vaak hoge onkruiddruk. Dit werkt belemmerend voor omschakeling naar een volledig groentebouwplan.

noodzakelijk omdat het aantal gewassen in het bouwplan beperkt maar wel kapitaalsintensief is, waardoor risico's van teeltmislukkingen geminimaliseerd moeten worden. Kenmerkend zijn bovendien de coöperatieve afzetwijzen van de producten. Deze 'traditionele' landbouwondernemerswijze betekent maximale aandacht voor de teelt en organisatorische aspecten rondom de teelt en oogst. Bovendien wordt zo meer geproduceerd in de geest van een vragersmarkt.

Bedrijfsontwikkeling

De beschreven bedrijfsstijlen dienen als uitgangspunt in het onderzoek van het PAV en LEI-DLO voor het schetsen van toekomstperspectieven van de biologische groenteteeltsector. Op voorhand kan een aantal veronderstellingen en een verwachtingswaarde geschetst worden ten aanzien van het toekomstperspectief per bedrijfsstijl. De bedrijfsstijlen 1 en 2 zijn duidelijk verder uitgekristalliseerd in vergelijking met stijl 3. Ondernemers in stijl 1 zullen zich inspannen om biologische markten te vinden voor hun (industriële) bulkproducten. Met de noodzakelijke hoog salderende gewassen in hun bouwplan en hun ligging buiten een infra-regiostructuur van groenteteelt zullen zij zich richten op lokale markten met direct contact met de consument. Ondernemers in stijl 2 trachten hun bedrijf te richten op verdere specialisatie en teeltoptimalisatie in een biologische bedrijfsvoering om productieverhoging, kwaliteitsverbetering en arbeidsefficiëntie te bewerkstelligen. Hiermee wordt getracht om op concurrerende wijze gewassen te produceren met een min of meer constante vraag. Ondernemers in stijl 3 zullen zich richten op ontwikkelingsmogelijkheden richting stijl 2. De beginnende en omschakelende biologische bedrijven zullen streven naar het halen van een maximaal economisch resultaat binnen de randvoorwaarden van de biologische voorschriften. Met bedrijfsvergroting en ervaringskennis zal het aantal gewassen op het bedrijf teruggebracht en ingepast worden in de specifieke bedrijfsomstandigheden.